

МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ TASHKILOTLARIDA TABIAT BILAN TANISHTIRISH XILMA-XIL SHAKLLARI

Adilbaeva G. Ye.

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Maktabgacha ta'lim fakulteti 2 kurs talabasi*

Tayanch so'zlar: Tabiat, usullar, texnologiya, dunyoqarash, ijodiy fikr, kognitiv, kuzatish, faoliyat, faollik markazlari, Ilm-fan va tabiat markazi, ekskursiya, sayr.

Ключевые слова: природа, методика, технология, мировоззрение, творческое мышление, познание, наблюдение, деятельность, центры деятельности, Центр науки и природы, экскурсия, прогулка.

Key words: Nature, methods, technology, worldview, creative thinking, cognitive, observation, activity, activity centers, Science and Nature Center, excursion, walk.

Tabiat bilan tanishtirish insonni ma'naviy boyitishning bitmas-tuganmas manbasidir, bilamizki tabiatning cheksiz rang – barang olami bolalarda katta qiziqish uyg'otadi, ularni o'yinga, mehatga, badiiy faoliyatga undaydi. Biroq bolalar mustaqil ravishda tabiat bilan muloqot qilganda hamma narsani to'g'ri tushuna olmaydi, o'simliklar va hayvonlar bilan munosabatlari har doim ham to'g'ri shakllanmaydi. Bolani tabiat olami bilan tanishtirish, uning obyektlari va hodisalarini to'g'ri ko'rsatish uchun ularning tabiatni idrok etish jarayonini anglashga yo'naltirish kerak. Tabiatga ehtiyotkorlik va g'amxo'rlik bilan munosabatda bo'lish, bolalar u haqida hech bo'lmaganda boshlang'ich bilimga ega bo'lganda - o'simliklar yetishtirishning oddiy usullarini, hayvonlarga g'amxo'rlik qilishni o'zlashtirganda, tabiatni go'zalligini his qilishni ifoda eta olishlarida ko'rish mumkin. Avvalo tabiatni bilish uning predmet va hodisalar o'rtasidagi sabab-oqibat munosabatlariga kirib borish tafakkurini rivojlantiradi va ilmiy dunyoqarashni shakllantirishga yordam beradi. Bolalar doimo u yoki bu shaklda tabiat bilan aloqada bo'lishadi. Yashil o'rmonlar va o'tloqlar gullar va kapalaklar, qo'ng'izlar, qushlar, jonivorlar, harakatlanuvchi bulutlar, yog'ayotgan qor parchalari, soylar, hatto yozgi yomg'irdan keyingi ko'lmaklar – bularning

barchasi bolalarni e'tiborini tortadi, ularni quvontiradi. Shu bilan birga aqliy rivojlanishi uchun zamin yaratadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tabiat bilan tanishtirish xilma-xil shakllarda: "Ilm-fan va tabiat" nomli faollik markazida, amaliy faoliyatlarda, ekskursiyalarda, kundalik hayotda, kuzatishlarda (sayr vaqtida), suhbatlarda, hamda mehnatda amalga oshiriladi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturiga asosan har bir bola uchun uning qobiliyati, imkoniyati, ruhiy va jismoniy holatlarini e'tiborga olgan holda zarur sharoitlarni yaratishga intilishi, har bir bola shaxsining betakrorligi va noyobligini hisobga olgan holda uning shaxsiy qiziqishlari va ehtiyojlarini qo'llab-quvvatlash, bolalarga pedagoglarning ta'lim-tarbiya jarayonida individual yondashuvini amalga oshirish imkonini beradi. «Bilish jarayonini rivojlantirish» sohasidagi o'quv-tarbiyaviy faoliyat "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturida berilgan yillik mavzuviy reja asosida oy mavzulari va hafta mavzulariga asoslanib "Ilm-fan va tabiat" nomli faollik markazida va kun davomidagi turli faoliyatlarda olib boriladi. Oy mavzulari ichidagi hafta mavzulari bo'yicha quyidagi rivojlantirish markazlari ishi tashkil etiladi:

1. "Til va nutq" markazi.
2. "Qurish-yasash, konstruksiyalash va matematika" markazi
3. "San'at" markazi
4. "Ilm –fan va tabiat" markazi
5. "Syujetli –rolli o'yinlar va drammashtirish" markazi

Asosan "Ilm-fan va tabiat" nomli faollik markazida tabiat bilan tanishtirish bo'yicha haftalik mavzular yuzasidan ta'lim-tarbiyaviy jarayonlar olib boriladi. Shuningdek, tarbiyachi boshqa markaz faoliyatlarida ham, kun tarkibining boshqa qismlarida ham bolalarning tabiat haqidagi o'z fikrlarini izchil bayon qilish va xulosalar chiqarish, atrof-olam haqidagi o'z kuzatishlarini bayon qilishlarida ham bolalarning tushunchalari, bilimlariga e'tibor beradi va uni rivojlantirishga harakat qiladi. Markazdagi faoliyat qiziqarli bo'lishi, qo'yilgan maqsad va vazifalarni hal etishi, ta'limiy materiallar va o'yin anjomlari guruh bolalarining yoshiga mos, xavfsiz va ularda qiziqish paydo qilishi lozim. Markazdagi vazifa va topshiriqlar bolalarga tushunarli bo'lishi kerak. Har bir markaz haftaning boshida tayyorlanadi va jihozlanadi. Markaz ishi davomida tarbiyachi bolalar egallayotgan bilim, malaka, ko'nikmasini kuzatadi, tavsiya etilgan materiallarning bolalar uchun qanchalik qiziqarli, tushunarli va osonligiga e'tibor qaratadi. Agar kerak bo'lsa, tarbiyachi ta'limiy materiallarni to'ldiradi yoki o'zgartiradi. Kuzatuv natijalari asosida tarbiyachi tabiat bilan tanishtirish yuzasidan bola va uning otanalari bilan yakka tartibda ishlashni rejalashtiradi.

Har hafta oxirida tarbiyachi bolalarning tabiat bilan tanishtirish yuzasidan olib borilgan faoliyatni tahlil qiladi, bolalar nimalarni bilib olganini, nimani bilishni hojlashlarini o‘rganadi, har bir bolaning qiziqishi va ehtiyojini, kattalar va tengdoshlari bilan o‘zoro muloqatini kuzatadi, xulosalaydi. Shu bilan birga materiallar qay darajada qiziqarli va savodli tayyorlanganligi, qo‘yilgan maqsadga erishildimi yoki yo‘qmiligi chuqur tahlil etiladi. Shundan so‘ng keyingi haftaga tayyorgarlik ko‘riladi.

Shunday qilib, rivojlantirish markazlarida to‘g‘ri tashkil etilgan ish har bir bolaga o‘zi yoqtirgan faoliyat bilan mashg‘ul bo‘lishga, o‘z kuchi va qobiliyatini sinab ko‘rishga, kattalar va tengdoshlari bilan birgalikda faoliyat yuritishga, turli tajribalar o‘tkazish va taxlil qilishga imkon beradi, aynan shular rivojlantiruvchi ta‘lim negizini tashkil etadi.

Tarbiyachi amaliy faoliyatlarda rasmlarni ko‘rish, badiiy asarlarni o‘qish, hikoya, diafilm va kinofilmlarni ko‘rsatish, tabiatdagi mehnatdan foydalanadi. Bolalar egallagan bilim, malaka, ko‘nikmalarini mehnat va o‘yinlarda amalda qo‘llaydilar.

Faoliyat ishlanmasi namunasi

Mavzu: Yong‘oq daraxti

Maqsad: Bolani yong‘oq daraxtining tashqi ko‘rinishi, mevasi, bargining tuzilishi bilan tanishtirish. Uni asliga qarab va rasmlardagi tasviri asosida farqlash ko‘nikmasini tarkib toptirish.

Daraxtlarning yaxshi o‘shida kattalarning mehnati haqidagi tasavvurni mustahkamlash.

Kutilayotgan natija: Yong‘oq daraxtini asliga qarab va rasmlardagi tasviri asosida farqlay oladilar.

Kerakli jihozlar: yong‘oq daxtining rasmi, mevasining rasmi, mavzuga mos suratlar, tarqatma materiallar.

Mashg‘ulotning borishi:

Tarbiyachi: Bolalar, bog‘imizda mevali daraxtlar ko‘p. Bugun bog‘imizda o‘sadigan mevali daraxtlardan biri haqida suhbatlashamiz. Bu qanday daraxt? (bolalar javoblari)

Yong‘oq daraxtining tanasi qanday?

Barglari qanday?

Mevasining nomi nima?

Yong‘oq daraxti qachon meva beradi?

Bog‘imizdagi daraxtlarni kim parvarishlaydi?

Bog‘bon ishini kuzatganmisiz?

Tarbiyachi: To‘g‘ri, bolajonlar, yong‘oqni daraxtdan kuz faslida yig‘ib olinadi. Bog‘bon doimo daraxtlarni parvarishlab suv quyib turadi. SHuning uchun bizning bog‘imizdagi daraxtlar serhosil bo‘ladi.

Yong‘oqni bolalar, qishin-yozin iste‘mol qilsak bo‘ladi, ularni quruq erda saqlab, yil davomida iste‘mol qilsak bo‘ladi. Yong‘oq dasturxon ko‘rki. Biz yong‘oqni ko‘pincha magiz bilan qo‘shib istemol qilamiz-a? Qanday mazali bo‘ladi?

Yong‘oq och jiggar rangda bo‘ladi. Yong‘oqni silab ko‘ramiz. Yong‘oq g‘adur-budur ekan. Yong‘oqni eb ko‘rib ta‘mini aytamiz? Yong‘oq mag‘izlarini tarbiyachi bolalarga qoshiqlarga solib ediradi. Ta‘mi qanday ekan? (Mazali) Yong‘oqdan turli pishiriqlar pishiriladi. (yong‘oqli pirog, yong‘oqli muzqaymoq, yong‘oqli bulochka)

“Yong‘oq daraxti haqida gapiramiz” o‘yini o‘tkaziladi.

“Yong‘oq daraxti haqida gapiramiz” o‘yini

“Yong‘oqdan nimalar tayyorlanadi” o‘yini

Adabiyotlar:

1. Sh. A. Sodiqova, M. A. Rasulxo'jayeva «Bolalarni tabiat bilan tanishtirish metodikasi» «Fan va taxnologiya»- T.: 2012.
2. O.Hasanboyeva, X.Jabborova, Z.Nodirova “Tabiat bilan tanishtirish metodikasi” «Cho'lpon» nomidagi nashriyot matbasi -T.: 2016.
3. Z.Y.Shanasirova Tabiat bilan tanishtirish nazariyasi va metodikasi T: 2021
4. D.U.Isamova Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish muammosining ilmiy–nazariy tahlili New innovation and national education 2022- 40 b
5. Sh. A.Sadikova, D.Sh Azamatova Maktabgacha ta'limda markazlar faoliyatining pedagogik innovatsion klasteri Science and innovation international scientific journal volume 1 ISSUE 7

РЕЗЮМЕ

Mazkur maqolada bolalarni tabiat bilan tanishtirishning ilmiy-nazariy asoslari, bolalarni tabiat bilan tanishtirish usullari, metod va vositalari haqida yoritilgan bo'lib, maqola maktabgacha ta'lim mutaxassisligi bo'yicha tahsil olayotgan talabalar foydalanishlari uchun tavsiya etiladi.

РЕЗЮМЕ

В данной статье описаны научно-теоретические основы приобщения детей к природе, методы, приемы и средства приобщения детей к природе. Статья рекомендуется для использования студентами специальности дошкольное образование.

SUMMARY

This article covers the scientific and theoretical foundations of introducing children to nature, methods, methods and means of introducing children to nature, and the article is recommended for use by students studying in the specialty of preschool education.